

OpenURL linkfeloldók összehasonlítása

Az OpenURL linkfeloldók (vagy linkszerverek) a könyvtári állományhoz való hozzáférés, a dokumentumok lokalizálásának automatizálása révén a könyvtári gyűjtemények minél szélesebb körű használatát teszik lehetővé. A linkfeloldó feladata a dokumentum-leírásban szereplő, OpenURL formában csatolt metaadatok összevetése a gyűjteményadatokkal, és a felhasználó „elkalauzolása” az állományban fellelhető dokumentumhoz. Ha például egy cikket keresünk, a cikkhez tartozó rekordban található linkre kattintva a linkfeloldó eljuttat minket egy „eredményoldalra”, amelyen láthatjuk, hogy van-e a könyvtárnak előfizetése arra a elektronikus folyóírra, amelyben a cikk található, s ettől függően egy újabb kattintással juthatunk el a teljes szövegű változathoz vagy a cikk referátumához.

A *Connecticuti Egyetemi Könyvtár* (University of Connecticut Libraries = UCL) szakemberei komplex felmérés segítségével próbálták meg feltérképezni a kereskedelmi forgalomban fellelhető linkfeloldók közötti különbségeket.

A felmérést megelőzően áttekintették a vonatkozó szakirodalmat. Megállapították, hogy a cikkek nagyobbik része promóciós jellegű, s csak néhány fogalmaz meg kritikai észrevételeket. Az áttekintett irodalom többsége az *Ex Libris* SFX linkszerverével foglalkozott. Egy 2004-es cikk 11 terméket vett górcső alá, felsorolva az egyes szoftverek funkcióit, adatokat szolgáltatva elterjedtségükről, de a funkcionalitásra, minőségre, teljesítményre vonatkozó információk hiányoztak.

Az UCL felmérése

Az UCL szakemberei a kereskedelmi forgalomban megtalálható 12 termék értékelését tűzték ki célul, ezek:

Colorado Alliance of Research Libraries (CARL)
Gold Rush,
Ebsco Publishing LinkSource,

Endeavor Information Systems LinkFinderPlus (LFP),
Ex Libris SFX,
Fretwell-Downing Informatics OL,
Geac Library Solutions VLink,
Innovative Interfaces WebBridge,
Openly Informatics 1Cate,
Ovid Technologies LinkSolver,
Serials Solutions Article Linker,
Sirsi Corporation Sirsi Resolver,
TDNet TOUR.

A felmérést három lépésben végezték el. Elsőként összeállítottak egy 18 kérdésből álló kérdőívet, amelyet elhelyeztek a weben. A cél az volt, hogy felmérjék, mennyi időt, milyen fokú felkészültséget igényel az egyes termékek implementálása és működtetése, valamint, hogy milyen problémák merülnek fel a felhasználás során. A kérdőívhez tartozó linket elküldték különböző szakmai levelezőlistáknak.

A felmérés következő lépésében e-mailen keresték meg a kérdőívet kitöltő személyeket, pontosabb adatok szolgáltatására kérve őket.

A két – webes és e-mailes – felmérés eredményei alapján kiválasztottak három olyan terméket (Serials Solutions Article Linker, Endeavor LFP, Ex Libris SFX), amely amelle, hogy széles körben elterjedt, s főleg jelentős gyűjteménnyel rendelkező könyvtárak használják, kompatibilis az UCL-ben használt integrált könyvtári rendszerrel (Voyager). Ez után személyes látogatást tettek különböző intézményekben, hogy használat közben teszteljék a három kiválasztott szoftvert.

Eredmények

Webes felmérés

A webre feltett kérdőívet 89-en töltötték ki, 79-en számoltak be arról, hogy az intézményükben

használnak linkfeloldót. A linkfeloldók között olyan van, amelyet a felmérésben szereplő intézmények közül mindösszesen egyetlen helyen használnak. Ezekre az értékelésnél a továbbiakban nem voltak tekintettel, vagyis csak a maradék 74 kérdőívben szereplő linkszervereket értékelték. Ezek: SFX, Article Linker, LinkSource, LFP, WebBridge. A linkszerverek testreszabására, konfigurálására, a felhasználói interfész létrehozására fordított idő tekintetében jelentős különbségek találhatók az egyes termékek között. A legnagyobb időráfordítást a kérdőívek tanúsága szerint az LFP testreszabása igényli, a legkisebbet az Article Linkeré. A teljes sorrend: LFP, SFX, WebBridge, LinkSource, Article Linker.

A kérdőívben a működtetésre, valamint a hibaelhárításra fordított időre vonatkozóan is található kérdések. Ami a működtetést (testreszabások javítása, hibamentesítés [debugging], frissítések) illeti, a sorrend a következőképpen alakul (a legnagyobb időráfordítástól a legkisebb felé haladva): LFP, Article Linker, SFX, LinkSource, WebBridge. A hibaelhárításra fordított idő tekintetében a sorrend némiképp különbözik: LFP, LinkSource, WebBridge, SFX, Article Linker.

A linkszerverek teljesítményére részint a könyvtári dolgozók és a könyvtárhasználók panaszaiból szerettek volna következtetni a felmérés készítői, szem előtt tartva, hogy a panaszok elsősorban a két csoport elvárásait tükrözik. A dolgozói és a felhasználói panaszok arányszámai között azonban nem mutatható ki átfedés, csak a WebBridge linkfeloldó esetében, vagyis a két csoport elvárásai nagymértékben különböznek egymástól.

A másik, teljesítményre vonatkozó kérdés azoknak az online folyóiratoknak az arányszámát tudakolta, amelyeknél megvalósul a cikk szinten történő linkelés. Ebből a szempontból az SFX teljesít a legjobban, míg az Article Linker és az LFP kapta a legrosszabb visszajelzést.

A linkfeloldók működésével kapcsolatos problémák részint külső, részint belső okokra vezethetők vissza. A felmérésben résztvevők többsége az összes linkszerver esetén elsősorban külső okokat nevezett meg a probléma forrásaként, vagyis úgy gondolták, hogy a használt adatbázisok, elektronikus folyóiratok nem megfelelően alkalmazzák az OpenURL technológiát. Az ebből a szempontból leginkább problematikus platformok a résztvevők kommentárjai alapján: a Gale, a LexisNexis és a ProQuest. A felmérés szerint mind a külső, mind a

belső problémák kezelése terén az SFX bizonyult a leghatékonyabbnak.

A webes kérdőív további kérdései a linkszerverek könyvtárközi kölcsönzési űrlapjaira vonatkoztak. A válaszokból az derült ki, hogy a legtöbb helyen olyan linkfeloldót használnak, amelyben nem található a felhasználó által kitölthető („önkitöltő”) könyvtárközi kölcsönzési űrlap. Legnagyobb százalékban (73%) az SFX-használók adtak pozitív választ, legkisebb arányban (14%) az LFP-használók.

E-mailes felmérés

Az e-mailben elküldött hat kérdésből álló kérdőívet 25-en töltötték ki.

A válaszokból kiderült, hogy míg az SFX-et használó intézmények átlagosan 16 757 elektronikus folyóirathoz nyújtanak hozzáférést, addig a WebBridge-et használók ennek mintegy a feléhez: 8 400-hoz.

A felmérés egyik kérdése arra kereste a választ, hogy elegendő-e a hibaelhárításra fordított idő mennyisége? Az SFX és a LinkSource felhasználói közül legalább egy jelezte, hogy több időt kellene a termékek további testreszabására szentelni. Az Article Linker és a LinkSource egy-egy felhasználója állította, hogy nem tapasztalt problémákat a termék alkalmazása során. Az LFP és a WebBridge felhasználóinak reagálásából a két termék működésével kapcsolatos elégedetlenség olvasható ki.

A cikkek szintjén történő linkelést illetően az e-mailes felmérés adatai a webes felmérés során tapasztalt tendenciákkal mutattak összhangot. Ebből a szempontból az SFX és a WebBridge funkcionálnak a legjobban. Az LFP és az Article Linker kullognak a sor végén. Az Article Linker felhasználói az általuk alkalmazott termékhez tartozó ügyfélszolgálatot kitűnőnek, az SFX-et használók jónak és kitűnőnek, az LFP-t működtetők rossznak és közepesnek, a LinkSource- és a WebBridge-felhasználók rossznak minősítették.

A webes és az e-mailes felmérést helyszíni látogatás követte annak megállapítására, hogy a két megelőző felmérés alapján leginkább megfelelőnek látszó termékek (SFX, LFP, Article Linker) közül melyik találkozik a legnagyobb mértékben az UCL elvárásaival.

Vegyük sorra, hogy milyen következtetésekre jutottak e három termékkel kapcsolatban a szerzők!

EX Libris SFX

Az SFX optimálisan funkcionáló OpenURL linkfeloldó, amely lokálisan vagy távoli szerver igénybevételeivel is működtethető. Megfelelő időráfordítással olyan rendszerre tehetünk szert, amely verseny társait minden szempontból felülmúlja. A megfelelő módon linkelt helyi állományokból eljuttat minket a keresett cikkhez, könyvhöz, könyvfejezethez, az ERIC adatbázisban található dokumentumokhoz, disszertációkhoz, valamint együttműködik a Google Scholarral. Karbantartása nem jelent problémát. Az SFX egyik előnye, hogy egy webalapú feltöltő eszköz segítségével a tudásbázisba egyszerre több állományt is feltölthetünk. A tudásbázisban egyaránt kereshetünk címek és eISSN-ek alapján. Az SFX használata nem bonyolult, csupán testreszabása igényel jelentős időráfordítást, illetve hozzáértést. A piacon jelenleg ez a legelterjedtebb termék. Az eddigiekben megfogalmazottakat támasztják alá a helyszíni felmérés pozitív tapasztalatai is.

Endeavor LinkFinderPlus

Az LFP implementálása és karbantartása jelentős időráfordítást igényel. A tudásbázis legfőbb problémája, hogy az elektronikus folyóiratokban történő változtatások nyomon követése nehézkes. Így az állományinformációk karbantartása szinte lehetetlen. Az LFP tudásbázisában nem valósítható meg köteget frissítés, nem létezik a besorolási adatok kontrollja, valamint a bázis semmilyen értelemben nem kereshető. A folyóiratok, könyvek, könyvfejezetek állományadatainak nyomon követése problematikus, további – programozói – munkaráfordítást igényel. A szoftver nem kezeli az eISSN-eket, nem nyújt közvetlen elérést a felhasználónak az ERIC társadalomtudományi adatbázisban található dokumentumokhoz, disszertációkhoz, valamint – egyelőre – nem működik együtt a Google Scholarral sem. A helyszíni felmérés tapasztalatai arról tanúskodtak, hogy az e-mailes és a webes

felmérés során az ügyfélszolgálatot jobbra értékelték, mint amilyen színvonalat valójában nyújt.

Serials Solutions Article Linker

Az Article Linker a másik két rendszertől eltérően csak távoli gépről (szerverről) futtatható. Az elektronikus folyóiratok változásainak nyomon követése e szoftver használata esetén jelentős időráfordítást vesz igénybe, amely ugyanakkor nagyjából fedi a rendszer működtetésére fordított teljes időmennyiséget. Ha egy leírásban (rekordban) szerepel ISSN, az Article Linker teljes mértékben garantálja a hozzá tartozó elektronikus folyóirat megtalálását. Bár időtakarékos volta mellette szól, a termék csak és kizárólag elektronikus és nyomtatott folyóiratok visszakeresésére szolgál! Ezek közül is csupán az ISSN-nel rendelkezőkkel működik együtt a megfelelő színvonalon. Nem folyóirat-kiadványoknál tehát nem hoz találatokat! A termék másik hátránya, hogy mivel egy központi szerveren fut, az egyes könyvtáraknak csak nagyon korlátozottan áll módjukban az elvárásaiknak megfelelően módosítani a beállításokon, megjelenésen. A Google Scholarral való együttműködés jelenleg kísérleti fázisban van. A termékhez tartozó ügyfélszolgálat kitűnő minősítést kapott.

Mindhárom terméknel meg kell jegyezni, hogy a linkszerverek funkcionális működése összefügg az elektronikus könyvtárközi kölcsönzési űrlapok használhatóságával.

A felmérések eredményeit figyelembe véve az UCL szakemberei az SFX mellett tették le a garast, az említett rendszert tartva a legrugalmasabbnak és a legkevesebb időráfordítást igénylőnek valamennyi közül.

/LIVINGSTON, Jill–SANFORD, Deborah–BRETT–HAUER, Dave: A comparison of OpenURL link resolvers: the results of a University of Connecticut Libraries environmental scan. = Library Collections, Acquisitions, & Technical Services, 30. köt. 3–4. sz. 2006. p. 179–201./

(Dancs Szabolcs)